

Araştırma Makalesi
Research Article

Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi
Yıl: 2023 Cilt-Sayı: 16(1) ss: 193–206

Academic Review of Economics and Administrative Sciences
Year: 2023 Vol-Issue: 16(1) pp: 193–206

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ohuibf>

ISSN: 2564-6931

DOI: 10.25287/ohuibf.1129616

Geliş Tarihi / Received: 12.06.2022

Kabul Tarihi / Accepted: 11.01.2023

Yayın Tarihi / Published: 31.01.2023

COVID-19 PANDEMİSİ İLE SAĞLIK SİGORTASININ SİGORTA ŞİRKETLERİNİN KARLILIK ORANLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN PANEL VERİ ANALİZİ İLE İNCELENMESİ

Serap YÖRÜBULUT ¹

Öz

2020 Mart ayından itibaren tüm dünya üzerinde etkili olan ve hızla yayılan Covid-19 pandemisi çoğu alanlarda olduğu gibi sigortacılık sektöründe de yeni yükler ve yükümlülükler getirmiştir. Sigorta şirketleri pandemi ile değişen koşullara uyum sağlamak için başta sağlık sigortası olmak üzere çoğu sigorta çeşidinde kapsam ve sorumluluklarında değişikliklere gitmek zorunda kalmıştır. Pandemi ile özellikle sağlık sigortasında meydana gelen değişimlerin sigorta şirketlerinin karlılık oranları üzerindeki etkisi araştırılmak istenmiştir. Bu amaçla çalışma ile Türkiye Sigortalar Birliğinin yayınlamış olduğu 15 sigorta şirketinin pandemi dönemini de kapsayan 2017-2021 verileri ile şirketlerin finansal performans ölçütü olarak karlılık oranı üzerinde; hayat dışı poliçe sayısı, sigorta kaldıraç oranı gibi faktörlerin yanı sıra sağlık sigortasında pazar payı, gerçekleşen hasar prim oranı, net kazanılmış primler, net gerçekleşen hasarlar etkisi panel veri analizi ile ele alınmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre hayat dışı poliçe sayısı ve likidite istatistiksel olarak önemsiz olsa da, hayat dışı poliçe sayısı ve likiditenin artması karlılık oranını artırmaktadır. Sigorta kaldıraç oranı, sağlık sigortası hasar prim oranı, net kazanılmış primler ve net gerçekleşen hasarlar ve sağlık sigortasındaki pazar payı istatistiksel olarak önemli olduğu tespit edilmiştir. Şirketlerin en yüksek performansın 2020 yılında, en düşük performans ise 2018 yılında olduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler : Covid-19, Panel Veri, Sigorta, Karlılık Oranı.

JEL Sınıflandırması : C23, G22.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kırıkkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, siybulut@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0781-4405.

Atıf/Citation (APA 6):

Yörübulut, S. (2023). Covid-19 pandemisi ile sağlık sigortasının sigorta şirketlerinin karlılık oranları üzerindeki etkisinin panel veri analizi ile incelenmesi. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(1), 193–206. <https://doi.org/10.25287/ohuibf.1129616>.

EXAMINATION OF THE EFFECT OF HEALTH INSURANCE ON THE PROFITABILITY RATES OF INSURANCE COMPANIES WITH PANEL DATA ANALYSIS WITH THE COVID-19 PANDEMIC

Abstract

The Covid-19 pandemic, which has been impressed the whole world and spread rapidly since March 2020, has brought new burdens and obligations in the insurance sector, as in many other areas. In order to adapt to the changing conditions with the pandemic, insurance companies had to make changes in their coverage and responsibilities in most types of insurance, especially health insurance. The impact of the pandemic, especially in health insurance, on the profitability of insurance companies has investigated. In this study, with the 2017-2021 data of 15 insurance companies published by the Insurance Association of Turkey, including the pandemic period, on the profitability ratio of companies as a financial performance measure; In addition to factors such as the number of non-life policies, capital adequacy ratio, insurance leverage ratio, the effect of incurred loss premium rate, net earned premiums and net incurred claims in health insurance are discussed with panel data analysis. According to the research, although the number of non-life policies and liquidity are statistically insignificant, the increase in the number of non-life policies and liquidity increases the profitability ratio. It has been expressed that the insurance leverage ratio, health insurance claim premium ratio, net earned premiums and net incurred losses are statistically significant on the profitability ratio of the companies. It was found that the highest performance of the companies was in 2020 and the lowest performance in 2018.

Keywords : Covid-19, Panel Data, Insurance, Profitability Ratio

JEL Classification : C23, G22.

GİRİŞ

Sigorta, riskler karşısında meydana gelen zararları karşılamak için kullanılan mali bir araçtır. Meydana gelebilecek tehlikelerin odağına göre sigortalar; hastalık / sağlık, kaza, nakliyat, yangın ve doğal afetler, finansal kayıplar gibi çeşitli branşlara ayrılmaktadır (TSB, 2021d). Sigortacılık alanında sağlık branşı; yabancılar için sağlık, acil sağlık, tamamlayıcı sağlık ve sağlık alt branşlarına ayrılmaktadır. Bunlardan yatarak ve ayakta tedavi imkânı sunan sağlık ve tamamlayıcı sağlık branşlarıdır.

Sağlık sigortası, tedavi ve ilaç harcamalarını karşılama teminatı veren ve tıbbi yardımlar sunan sigorta çeşididir. Sigortalının tedavi süresi boyunca, muayene, ilaç ve ameliyat gibi tüm harcamalarını karşılamaktadır (TSB, 2021b). Sağlık sigortası uygulamalarında sigorta şirketlerinin uygulamaları arasında farklılıklar olabilmektedir. Özellikle salgın, afet ve deprem gibi olağan üstü durumlarda sigorta şirketleri sigorta branşları kapsamalarında değişiklikler yapabilmektedir.

Toplumdaki bireylerin sağlıklı yaşam hakkı, birçok uluslararası sözleşmelerde sağlığın korunması ve hastalık durumunda tedavi masraflarının devletler tarafından üstlenildiği en temel hak olarak tanımlanmıştır. Bu doğrultuda ülkemizde sosyal güvenlik hakkı, Anayasamızın 60'ncı maddesinde "Herkes sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar" kanun hükmü ile net bir şekilde belirtilmiştir.

Sosyal sigorta sistemi ise bu hak kapsamında insanların, huzurunu, mutluluğunu ve refahını bozan sosyal tehlikeler sonucunda meydana gelen zararlardan primli veya primsiz olarak kişilerin güvence altına alınmasıdır (SGK, 2014).

Sosyal sigorta sistemi, risklerin meydana gelmesi durumunda ilk olarak doğrudan riski karşılar, ikinci olarak ise riskin paylaştırılarak özel sağlık sigortası aracılığı ile öder. Bu kapsamda oluşabilecek sağlık risklerine karşı Türkiye’de genel sağlık sigortası (GSS), tamamlayıcı sağlık sigortası (TSS) ve özel sağlık sigortası (ÖSS) olmak üzere üç kategoride sağlık hakkı güvence altına alınmıştır.

Genel sağlık sigortası, toplumdaki tüm bireylerin ekonomik durumuna ve isteğine bakılmaksızın zorunlu olarak yapılır. GSS meydana gelebilecek hastalık riskine karşı bireylerin sağlığını; ulaşılabilir, eşit ve etkin bir biçimde korumak amacı ile sağlık harcamaları finansmanının devlet tarafından yapıldığı sigortayı ifade etmektedir.

Özel sağlık sigortası ise bireylerin geleceğini güvence altına alan sosyal güvenlik sisteminin dolduramadığı boşlukları tamamlayan; olası kaza veya hastalık durumlarında sigortalının poliçede belirlenen kapsam ve limit dahilinde yatarak ve ayakta tedavi imkanları sunan, sigortalıyı olası risk durumları karşısında maddi anlamda koruyan, sağlık harcamaları finansmanının özel sigorta şirketleri tarafından karşılandığı bir sigorta ürünüdür (SGK-2022).

GSS kapsamında faydalanılan sağlık hizmetleri, SGK teminat prim limitlerinin üzerinde olan veya kısmen karşılanan sağlık hizmetlerinin cepten ödeme yapılması gereken durumlarda daha iyi şartlarda hizmet almak istenen durumlarda tamamlayıcı sağlık sigortası önemli olmaktadır. Tamamlayıcı ve destekleyici sağlık sigortası, özel sağlık kuruluşlarında geçerli olan ve SGK tarafından karşılanamayan durumlarda tedavi giderlerinin karşılandığı özel sağlık sigortası ürünüdür.

Özel sağlık kuruluşlarında pandemi sebebiyle ortaya çıkan sağlık ile ilgili harcamalar kapsam dışı olmasına rağmen Covid-19 ile ortaya çıkan sağlık harcamaları 09.04.2020 tarihli Resmi Gazete ilanı ile kapsam içine alınmıştır. Yapılan bu düzenleme ile özel sağlık sigortalarının bu düzenleme sonrasında nasıl etkilenebileceğinin araştırılması önemli olmuştur (Boydak, 2020).

Pandemi ile mücadele sürecinde GSS’ye sahip olan bireylere sınırlı bir ek ücret ödeyerek, özel sağlık kuruluşlarından hizmet alma imkânı sunulmuş ve çoğu özel hastaneler pandemi hastanesi olarak hizmet vermiştir.

2020 yılının ilk aylarında görülmeye başlayan ve hızlı bir şekilde tüm dünyayı etkili olan Covid-19 pandemisi öncelikle sağlık ve ekonomi olmak üzere yaşamın hemen her alanını derinden etkilemiş bu süreçte önemli kayıplar yaşanmıştır. Covid-19 un, önceki pandemilere nazaran çok daha hızlı yayılması ve seyrinin öngörülememesi nedeniyle ulusal ve uluslararası seyahatler yasaklandı, okullar ve halka açık sosyal alanlar kapanarak pek çok alanda kısıtlamalar getirildi, dolayısıyla uluslar ve toplumun birbirleri ile olan fiziki ilişkileri de kısmen veya tamamen kapanmış oldu. Pandemi sebebiyle hemen hemen her alanda can ve mal kayıpları yaşandı. Meydana gelen kayıp ve zararların karşılanması çalışmalarında hükümetlerin yanı sıra sigorta şirketlerinin de önemli payı olduğu ortaya çıkmıştır. Pandemi hastalarının sayıca toplum nüfusu içinde hızlı olarak artması hükümetleri ve sigorta şirketlerini finansal olarak zayıflattı (TSB-R 2020, Meral 2021).

Pandemi ile azalan ekonomik faaliyetler ile iş durması, işsizlik, alacak ve sağlık sigortalarında risklerin ve kayıpların artması beklenmesine rağmen Türk sigorta sektörü pandemi öncesine kıyasla 2020 yılında %19,2 büyüme gerçekleştirmiştir (TSB, 2021a).

Covid-19 pandemisi, Türk sigorta sektörünün hayat dışı branşının performansı üzerinde olumsuz bir etkiye sebep olmamışken, hayat branşının performansı üzerinde sınırlı da olsa olumsuz etkilemiştir (Meral, 2021).

Pandemi ile 2020 yılında meydana gelen sağlık sigortasındaki artışın, 2019 dönemindeki aynı aylarda olmaması, pandeminin sigorta yaptırmaya eğilimini artırdığını ortaya koymuştur (Atukalp, 2021).

Bu çalışma da; Pandemi ile ilişkide olan Türkiye sigorta sektörünün karlılık oranı üzerindeki hayat dışı poliçe sayısı, likidite, sigorta kaldırma oranı değişkenlerinin yanı sıra sağlık sigortasında meydana gelen hasar ve prim değişimleri ile pazar payının etkisi panel veri analizi ile ele alınacaktır. 2017-2021 yılları arasında pandemi dönemini de kapsayan verileri kullanarak yapılan çalışmalarda bu

özel dönemin sağlık sigortasında meydana gelen değişimleri ve şirketlerin karlılık oranı üzerindeki etkisini ortaya çıkarması, hükümetler ve sigortacılar için gelecekte yaşanabilecek olası benzer durumlar için rehber olması beklenmektedir.

I. LİTERATÜR TARAMASI

Literatürde Covid-19 pandemisinin Türk sigorta sektörüne etkilerini inceleyen çok fazla çalışma olmamakla birlikte; Meral (2021) 2016-2020 yılları için hayat dışı ve hayat branşlarındaki sigorta şirketlerinin performanslarını, entropi ağırlıklandırılmış TOPSIS yöntemi kullanarak belirlemiştir ve Atukalp, M. Esra (2021) ise sağlık branşındaki teminat adetlerini inceleyerek Türkiye’de sağlık sigortası sektörü üzerindeki etkisini ortaya koymuştur.

Buna rağmen dünyada farklı ülkelerin sigorta sektörlerinin Küresel Covid-19 pandemiden nasıl etkilendiği ile ilgili bilimsel çalışmalara da rastlanmıştır. Bunlardan bazıları;

Babuna vd., Covid-19 pandemisinin Gana sigorta sektörü üzerindeki etkisini domuz gribi ve MERS pandemileriyle karşılaştırmalı olarak ele almışlardır (Babuna vd., 2020).

Wang vd., panel veri analizi ile Covid-19 pandemisinin Çin sigortacılık sektörü üzerindeki etkilerini incelemiştir (Wang vd., 2020).

Xu vd., Covid-19 pandemisinin Çin’de yaşlıların bakım sigortası alma niyetlerine etkisini incelemiştir (Xu vd. 2020).

Farrell vd., ABD’de Covid-19 pandemisi ile işsizlik sigortası tazminatı alan ve almayan kişilerdeki tüketim alışkanlıkları üzerindeki etkilerini incelemiştir (Farrell vd., 2020).

Stojkoski vd., Kuzey Makedonya Cumhuriyeti’ndeki Covid-19’un sigorta sektörü üzerindeki etkilerini incelemiştir (Stojkoski vd., 2020).

Literatürde sigorta sektörünün ve şirketlerinin performanslarını ortaya koymak için panel veri analizi ve TOPSIS (Tsai vd. 2008) yöntemlerinden yararlanılmıştır.

Öner Kaya ve Kaya (2015) sigorta şirketlerinin finansal performansını belirlemek için ölçüt olarak kullanılan aktif karlılık oranı üzerinde, şirket yaşı, brüt yazılan primler istatistiki olarak önemli ve olumlu bir etkiye sahip iken; sigorta kaldıraç oranı ve cari oranının önemli ve olumsuz bir etkiye sahip olduğunu göstermişlerdir.

Akotey vd. (2013), 2000-2010 yılları arasında Gana’da faaliyet gösteren 10 hayat sigortası şirketinin verilerini kullanarak şirketlerin karlılığı üzerinde etkili olan faktörleri genel karlılık, yatırım faaliyetlerinden elde edilen karlılık ve teknik faaliyetlerden elde edilen karlılık olmak üzere üç farklı modelle ortaya koymuşlardır.

Akel vd. (2016), Türkiye’de 2010-2015 yılları arasında faaliyette bulunan 36 hayat dışı sigorta şirketi arasından 15 sigorta şirketinin finansal tabloları kullanılarak aktif karlılığı üzerinde etkili olan faktörleri belirlemeye çalışmışlardır. Şirketlerin aktif karlılığı üzerinde; likidite oranları ve pazar payı istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde etkilerken; kaldıraç oranı, firma yaşı ve hasar/prim oranı arasında ise istatistiki olarak anlamlı ve negatif yönde bir ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır.

Bu çalışma kapsamında, zamana göre değişkenliğin ölçülmesinde sıklıkla kullanılan Panel veri analizi tercih edilmiştir. Bütün dünyayı etkileyen Covid-19 pandemisinin Türk sağlık sigorta sektörü üzerindeki etkilerinin araştırılması ve sektörün pandemi döneminde finansal performansının geçmiş yıllar ile karşılaştırılması, pandemi gibi felaketlerle karşılaşıldığında sektör açısından anlamlı olmaktadır.

II. PANEL VERİ ANALİZİ

Panel veri analizi; aynı gözlem biriminin zaman içerisindeki davranışlarında meydana gelen değişimlerinin ekonometri, matematik ve istatistik bilim dalları aracılığı ile analiz edilebilmesi için literatürde sıklıkla kullanılmaktadır. Panel veri, sigorta çeşidi, sigorta şirketleri, ülkeler, şehirler, firmalar gibi birim veya bireylere ait yatay kesit gözlemlerinin bir zaman aralığı içerisinde birleştirilmesi ile oluşturulmuştur (Baltagi, 2005). Literatürde, birim ve zaman boyutuna göre iktisadi ve sosyal ilişkilerin analizinde davranışsal farklılıkların incelenmesine olanak sunan uygun panel veri modelinin ortaya konması önemli olmaktadır (George ve ark., 1984).

İstatistiksel veya ekonometrik bir analizi yapabilmek için daha önce belirlenmiş olan değişkenlere ilişkin verilerin toplanması analizin temel basamağıdır. Kurulacak olan istatistiksel modele uygun yapıda verinin toplanması, yapılan analizlerin ve tahminlerin güvenilirliği ile yakından ilişkilidir. Uygulamalarda yatay kesit, zaman serisi ve panel veri olmak üzere üç çeşit veri türüne rastlanmaktadır. Bunlardan yatay kesit verileri, zamanın belirli bir noktasındaki birey, ülke ve sektör gibi farklı birimlerden oluşan verilerdir. Zaman serisi verileri, ilgilenilen değişkenin yıllık, mevsimsel, aylık, günlük gibi zaman birimlerine göre değerlerini gösteren verilerdir. Bu çalışmada ele alınacak olan panel veri türü ise, sigorta şirketlerinin genel kar oranı içinde sağlık branşının zaman içindeki değişimini dikkate alarak inceleyen veri kümesidir.

Literatürde zaman serisi veya yatay kesit verilerinin kullanıldığı uygulamalara sıklıkla rastlanmaktadır (Çetin & Ecevit, 2010). Yatay kesit verisi ile yalnızca birimler arası farklılıklar incelenirken, panel veri ile yapılan çalışmalar da birim ve zamanın ortak etkisi ele alınabilmektedir (Baltagi, 2001; Çalışkan 2009).

Baltagi (2001) çalışması ile birimler arasındaki farklılıkları ortaya koymak için panel veri kullanarak her bir birimde zaman içinde meydana gelen değişimleri göstermiştir (Çalışkan, 2009).

Öner Kaya & Kaya (2015) çalışmasında panel veri analizi ile 17 hayat sigortası şirketinin verilerini kullanarak şirketlerinin finansal performans ölçütü olarak aktif kârlılığı ele almışlardır. Aktif karlılık üzerinde istatistiksel olarak anlamlı olan; brüt yazılan primler ve şirket yaşı olumlu etkiye sahip iken şirket büyüklüğü, sigorta kaldırma oranı ve cari oran olumsuz bir etkiye sahiptir.

Bu çalışma ile Türkiye’de faaliyet gösteren sigorta şirketleri incelenerek ele alınan şirketlerin finansal performansı üzerinde etkili olabilecek faktörlerin belirlenmesinde panel veri analiz yöntemi kullanılmıştır.

Doğrusal panel veri modelinin genel yapısı;

$$Y_{it} = \beta_{0it} + \beta_{1it}X_{1it} + \beta_{2it}X_{2it} + \dots + \beta_{kit}X_{kit} + u_{it} \quad i = 1, \dots, N; \quad t = 1, \dots, T$$

ya da kısaca;

$$Y_{it} = \beta_{0it} + \sum_{k=1}^K \beta_{kit}X_{kit} + u_{it} \quad i = 1, \dots, N; \quad t = 1, \dots, T$$

dır. Burada i ; alt indisi; birey, şehir, ülke, şirket gibi yatay kesit birimini, t alt indisi ise gün, ay, yıl gibi zamanı kesit birimini ifade etmektedir. β_{0it} , sabit terimi; β_{kit} , $K \times 1$ boyutlu parametre vektörü; X_{kit} , k . açıklayıcı değişkenin t zamanında i . birim için değerini; u_{it} t zamanında i . birim için hata terimini; Y_{it} , t zamanında i . birim için bağımlı değişkenin değerini ifade etmektedir. Tüm zaman ve birimler için u_{it} hata teriminin, sıfır ortalama ve sabit varyanslı bağımsız normal dağılımlı olduğu varsayılmaktadır.

Panel veri modellerinin sınıflandırılması parametrelerin birim ve zamana göre değer almasına göre yapılmaktadır (Tatoğlu, 2013).

Tüm parametrelerinin birim ve zamana göre sabit olduğu model “Klasik Model” olarak adlandırılmıştır. Klasik modellerin tahmininde havuzlanmış en küçük kareler (EKK) yöntemi kullanılmaktadır (Tatoğlu, 2013).

Panel veri analizinde her bir birimde gözlenemeyen birim etkilerinin davranışına göre diğer modeller sabit ve tesadüfi etkiler modelleridir (Tatoğlu, 2013).

İncelenen modellerde, gözlenemeyen etkiler, hata terimi gibi tesadüfi bir değişken olarak ele alınıyorsa tesadüfi etkiler modeli, yatay kesit gözlem için tahmin edilen değişken olarak ele alınıyorsa sabit etkiler modeli olmaktadır (Tatoğlu, 2013: 79).

Panel veri setinin incelenen zaman diliminde her bir yatay kesit için gözlemlendiği duruma dengeli panel; çeşitli sebeplerden dolayı tüm birimlere ait verilerin tam olarak gözlenemediği eksik verilerin olduğu duruma ise dengesiz panel setleri ile karşılaşılmaktadır (Wooldridge, 2003: 250). Bu çalışmada dengeli panel veri seti söz konusudur.

III. ARAŞTIRMADA KULLANILAN VERİLER VE METODOLOJİ

III. I. Veri Seti

Çalışmada amaç COVID-19 pandemisinin sigortacılık sektörü üzerindeki etkilerini gözlemek olduğu için; araştırmanın kitlesini Türkiye’de faaliyet gösteren sigorta şirketleri oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise literatürde yapılan çalışmalar ışığında, TSB 2021 raporuna göre toplam 41 hayat dışı sigorta şirketi arasından %95 güvenilirlikle 15 sigorta şirketi oluşturmaktadır. 15 sigorta şirketinin seçimi ise incelenen yıllar içinde ele alınan değişkenler bakımından verilerine tam olarak ulaşılabilen şirketlerdir. Çalışma konusu içindeki hayat sigortası şirketlerinde, özellikle sağlık sigorta verilerinin yanı sıra Türkiye sigortalar birliğinin ilan ettiği sigorta verileri ve mali tablolar kullanılmıştır (TSB 2022-a, TSB 2022-b, TSB 2022-c). İkincil veriler ise sigorta şirketlerinin finansal tablo ve açıklamalarından elde edilmiştir

Çalışma kapsamında ele alınan şirketler Tablo 1 ile verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Kapsamındaki şirketler

Şirket Adı	Şirket Kodu	Kuruluş Yılı
Allianz	1004	1991
Acıbadem	2001	1992
AnadoluAnoniTürk	2001	1925
Mapfre	1005	1997
Axa	2006	1816
Aksigorta	1003	1960
Groupama	3013	1986
SompoJapan	1035	2002
Zurich	1043	2008
TürkNippon	1039	1991
Doga	1036	2014
AnkaraAnonimTür	1006	1936
Ray	1032	1958
Gulf	1038	1958
Generali	1018	1989
ChubbEuropean	1001	2008
Unico	1008	1988
Ethica	1044	2016

Kaynak: (Türkiye Sigorta Birliği, 2022-a)

Literatürde yer alan çok sayıdaki çalışmada, şirketlerin finansal performansını belirlemek için kullanılan oranlar ve açıklamalar Tablo 2 de verilmiştir (Bülbül ve Köse, 2016) (Perçin ve Sönmez, 2018) (Altan ve Yıldırım, 2019).

Tablo 2. Modelde Kullanılan Değişkenler ve Açıklamaları

Karlılık Oranı (KO)	Dönem Net Kar/Cari varlıklar
HDPS	Hayat Dışı Poliçe sayıları
Likidite (L)	Cari Varlıklar/Kısa vadeli yükümlülükler
SHPO	Sağlık Sigortasında Hasar Prim Oranı (SHPO)
SPP	Sağlık Sigortası Pazar Payı
LSNKP	Sağlık Sigortasında Net Kazanılmış Primlerin Doğal Logaritması
LSNGH	Sağlık sigortasında Net Gerçekleşen Hasarların Doğal Logaritması

Pandemi ile birlikte Türkiye sigorta sektörü karlılık oranları üzerindeki başkalaşımını belirleyen, hayat dışı poliçe sayısı, likidite ve sigorta kaldıraç oranı değişkenlerinin yanı sıra sağlık sigortasında meydana gelen hasar ve prim değişimleri ve pazar payının etkisinin araştırılması gelecekteki olayların simülasyonu için hükümetler ve sigortacılar için bir rehber olması bekleniyor.

III.II. Yöntem ve Uygulama

Çalışmanın bu bölümünde veri seti, kullanılan değişkenler ve araştırmanın modeli ele alınacaktır.

Literatürde genellikle sigorta şirketlerinin performans ölçütü olarak karlılık oranını açıklanmakta; hayat dışı poliçe sayısı, likidite, sermaye yeterlilik oranı ve sigorta kaldıraç oranı değişkenleri kullanılmaktadır (Selahattin vd. 2018, Öner Kaya ve Kaya 2015). Pandemi ile hastalık ve sağlık sigortasında meydana gelen değişimlerin de şirketlerin karlılık oranını üzerinde etkili olabileceğinin varsayımı ile açıklayıcı değişken olarak sağlık sigortası hasar prim oranı, net kazanılmış primler ve net gerçekleşen hasarların da olduğu bu model;

$$KO_{it} = \beta_0 + \beta_1 HDPS_{it} + \beta_2 L_{it} + \beta_3 SYO_{it} + \beta_4 SKO_{it} + \beta_5 SHPO_{it} + \beta_6 LSNKP_{it} + \beta_7 LSNGH_{it} + \xi_i + \zeta_t + \epsilon_{it} \quad (1)$$

dir. Modelde, i sigorta şirketlerini, t 2017-2021 dönemine ilişkin yılları ifade etmektedir. Modelde şirket etkisi ξ_i , zaman etkisi ζ_t , ϵ_{it} ortalaması sıfır varyansı sabit olan hata terimini vermektedir. Tablo 3 ile modelde yer alan bağımlı ve bağımsız değişkenlere ilişkin bilgiler verilmiştir.

Çalışmada kullanılan şirketlere ait değişkenlerin betimleyici istatistikleri Tablo 3 ile verilmiştir.

Tablo 3. Betimleyici İstatistikler

Değişken	Ortalama	Medyan	Standart Sapma	Min	Mak
KO	.0372284	.047542	.0504453	-.1930284	.1540165
HDPS	1606606	1038660	1507759	10448	5511703
L	1.445129	1.291771	1.218554	.3020059	11.67564
SKO	.0068499	.0000000	.0203832	0	.1374453
SPP	.0569208	.0111939	.0946856	.0002113	.3681694
SHPO	.4015463	.3070765	.324058	-.0200738	1.028296
LSNKP	17.60615	17.76354	2.716962	11.15114	21.91479
LSNGH	15.66172	16.36715	4.774874	0	21.50591

Tablo 3 incelendiğinde, 2017-2021 yılları arasında incelenen 15 sigorta şirketinin kârlılık oranı ortalaması %3.7, minimum -%19 ve maksimum %15.4 arasında değer almaktadır. Kârlılık oranı %5.04 ile ortalama değerden sapmaktadır. Karlılık oranı standart sapmasının ortalama değerden büyük olması şirketler arasında büyük farklılıklar olduğunu ifade etmektedir. Hayat dışı poliçe sayısı ortalaması, 1606606 iken minimum 10448 ve maksimum 5511703 arasında değer almaktadır. Cari Varlıklar'ın kısa vadeli yükümlülüklerle oranı olarak ifade edilen şirketlerin likidite düzeyi ortalaması 1.4451 iken minimum 0.3020059 ve maksimum 11.67564 değerleri arasında yer almaktadır. Sağlık sigortalarının pazar payı ortalaması 5.69% dır. İncelenen dönemde en düşük pazar payı 0.021% ve en yüksek pazar payı ise 36.81% dir. Şirketlerin matematik karşılıklarının öz sermayeye oranlanması ile elde edilen sigorta kaldıraç oranı ortalaması %0.68 dir (Charumathi, 2012; Bawa ve Chattha, 2013). Net gerçekleşen hasarların, net kazanılmış primlere oranlanması ile elde hasar prim oranı ortalaması 0.4015463 dir. Sağlık sigortasında net kazanılmış primlerin ve net gerçekleşen hasarların doğal logaritmaları ortalamaları ise sırasıyla 17.60615 ve 15.66172 dir.

Panel veri hem birim hem de zaman değerlerinden oluştuğundan veride durağanlık sorunu olabilmektedir. Değişkenlerin durağanlığı Fisher Panel Birim Kök Testi ile test edilmiş ve sonuçlar Tablo 4 ile verilmiştir.

Tablo 4. Birim Kök Testi

Değişkenler	Fisher Panel Birim Kök Testi	p
KO	260.3621	0.0000***
HDPS	603.8000	0.0000***
L	107.0562	0.0000***
SKO	69.7616	0.0001***
SPP	57.3340	0.0019***
SHPO	52.2608	0.0071***
LSNKP	87.9260	0.000***
LSNGH	251.0952	0.0000***

*** %1 anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 4 incelendiğinde modelde ele alınan değişkenlerin durağan olduğu test edilmiştir.

Panel veri modellerini belirlerken hangi modelin uygun olduğuna karar verebilmek için olabirlilik oranı (LR) testi yapılmaktadır (Tatoğlu, 2013, s. 168). Tablo 5 de verilen LR testi sonuçlarına birim ve zaman etkilerinin var olmasından dolayı klasik modelin uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.

Tablo 5. Birim ve Zaman Etkileri

	Test	İstatistik
	Birim	14.09***
LR Testi	Zaman	7.02**
	Birim ve Zaman	16.62.***

Sigorta şirketlerinin finansal performansını belirlemek için sabit ve tesadüfi etkiler modelleri uygulanmış ve sonuçlara Tablo 6'da yer verilmiştir.

Tablo 6. Sabit ve Tesadüfi Etkiler Model Sonuçları

Bağımlı Değişken: Karlılık Oranı(KO)		
Bağımsız Değişkenler	Sabit Etkiler Modeli	Tesadüfi Etkiler Modeli
HDPS	2.56e-09 (0.67)	1.36e-09 (0.41)
L	.0000282 (0.01)	.0000225 (0.01)
SKO	-2.200035 (-7.67)***	-1.877357 (-7.46)***
SPP	.0394544 (2.36)**	.1053658 (2.77)**
SHPO	-.1220586 (-2.94)***	-.127817 (-3.74)***
LSNKP	.0071589 (0.73)	.0112001 (1.81) **
LSNGH	-.0029818 (-1.09)	-.0013008 (-0.52)
Sabit Terim	-.0505532 (-0.40)	-.1192979 (-2.12) **
R^2	0.3245	0.4061
F-test Genel Anlamlılık	10.84***	
Wald-Test Genel Anlamlılık		74.06***
Hausman Belirginleştirme Testi		6.82

Not: Parantez içindeki ifadeler sabit etkiler modeli için t istatistiğinin değerlerini, tesadüfi etkiler modeli için ise z istatistiğinin değerlerini göstermektedir.

*** P<0.01 ve **P<0.05

Panel veri analizinde parametrelerin tahmin edilmesinde sabit ve tesadüfi etkiler modelinin uygunluğuna karar verebilmek için Hausman (1978) testi yapılmıştır. (Hausman testi, “tesadüfi etkiler tahmincisi uygundur” şeklindeki H_0 hipotezini test etmektedir (Tatoğlu, 2013: 179-181). Hausman istatistiğinin değerinin düşük olması halinde tesadüfi etki, yüksek olması halinde ise sabit etkiler modeli kullanılmaktadır (Karaaslan ve Yıldız, 2011, s. 10). Tablo 5’te Hausman testi sonucuna göre H_0 hipotezi red edilemez, modelinin tahmin edilmesinde kullanılması gereken tahmincinin tesadüfi etkiler panel veri yönteminin olduğu sonucuna varılmıştır.

Tesadüfi etkiler model seçiminden sonra; modelde değişen varyans, otokorelasyon ve birimler arasındaki korelasyonun varlığı test edilmiş ve sonuçlar Tablo 7 ile verilmiştir. Tablo 7 incelendiğinde ise tahmin edilen modelde 0.01 anlam düzeyinde Leneve, Brown ve Forsythe test sonucuna göre değişen varyans sorununun olduğuna karar verilmiştir. Bhargava, Franzini ve Narendranthan (1982) tarafından önerilen DW testi ve Baltagi-Wu (1999) tarafından önerilen LBI test istatistikleri yer almaktadır. Görüldüğü gibi tesadüfi etkiler modelinde Baltagi-Wu LBI için kritik değer 2’den büyük ve DW test değeri de 2’ye yakın olduğundan tesadüfi etkiler modelinde otokorelasyon sorununun olmadığı ortaya konulmuştur (Tatoğlu, 2013: 214).

T’nin küçük ve N’nin büyük olduğu verimizde, birimler arası korelasyon hipotezini sınamak için yapılan, Friedman testi ve Pesaran testi sonucuna göre birimler arasında otokorelasyonun olmadığı sonucuna varılmıştır (Tatoğlu, 2013: 30).

Tablo 7. Diagnostik Testlerin Sonuçları

Varsayım	Test	İstatistik
Değişen Varyans	Leneve, Brown ve Forsythe	2.71133**
Otokorelasyon	Baltagi ve Wu’nun LBI testi	2.363919
	Durbin-Watson (DW) testi	1.72403
Birimler Arası Korelasyon	Friedman testi	1.480
	Pesaran	-0.855

**p<0.05

Tesadüfi Etkiler modelinde birimler arası korelasyonun varlığının testi için kullanılan Friedman testi ile test edildiğinde $P > 0.05$ olduğundan birimler arasında korelasyon olmadığı sonucuna varılır.

Modellerde değişen varyans, otokorelasyon ve birimler arası korelasyonun en az bir tanesinin olması durumunda t ve F istatistikleri, R^2 ve güven aralıklarının geçerliliği etkilenmektedir. Bu durumda model varsayımlarından en az birinin sağlanamaması halinde dirençli (Robust) standart hatalar tahmini kullanılarak model tahmini yapılır. (Tatoğlu, 2013, s. 242) Modele zaman etkilerini dahil edebilmek için zaman gölge değişkenlerini içeren tahmin yönteminde sabit terim, F ve R^2 değerleri etkilenmektedir (Tatoğlu 2013, s. 142).

Tesadüfi etkiler modelinde değişen varyans sorununun varlığında standart hataları değişen varyansa karşı düzeltmek için gölge değişkenli Huber, Eicker ve White Dirençli Tahminciler yöntemine ilişkin regresyon sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Huber, Eicker ve White Dirençli Tahminciler Regresyon Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Katsayılar	Dirençli Std. Hatalar	Z-Testi	p-değeri
HDPS	1.36e-09	3.80e-09	.36	.721
L	.000225	.0009305	0.02	.981
SKO	-1.877357	.3996949	-4.70	.000***
SPP	.1053658	.0285889	3.68	.000***
SHPO	-.1246347	.0459459	-2.78	.002***
LSNKP	.013702	.0069617	1.9681	.0245**
LSNGH	-.0009467	.0005292	-1.788	.0369**
2018	.0013341	.0009324	1.4312	.0762*
2019	-.005668	.0084974	-0.6670	.2524
2020	.0055843	.0020646	2.7046	.0034***
2021	.0148079	.0020463	7.2364	.000***
Sabit Terim	-.1460001	.0613492	-1.86	.0314**
Gözlem Sayısı	75			
Şirket Sayısı	15			
R^2	0.4526			
Wald-Test Genel Anlamlılık	53,32***			

*** $P < 0.01$, ** $P < 0.05$, ve * $P < 0.10$

Tesadüfi etkiler modeli için Huber, Eicker ve White Dirençli tahminciler yöntemi sonuçlarına göre;

Şirketlerin karlılık oranı üzerinde, hayat dışı poliçe sayısı ve likidite istatistiksel olarak anlamlı olmasa da hayat dışı poliçe sayısı ve likiditenin artması karlılık oranını artırmaktadır.

Sigorta kaldıraç oranı %1 anlamlılık düzeyinde, aktif kârlılık oranını olumsuz yönde etkilediği belirlenmiştir. Bu durum, düşük kaldıraçlı sigorta şirketlerinin, daha yüksek bir finansal performansa sahip olduğunu ifade etmektedir.

Sağlık sigortasında hasar prim oranının artması %1 anlamlılık düzeyinde karlılık oranını azalttığı sonucuna varılmıştır.

Sağlık sigortasında; net kazanılmış primlerin artması %1 anlamlılık düzeyinde karlılık oranını artırırken net gerçekleşen hasarların artması ise %5 anlamlılık düzeyinde karlılık oranını azaltmaktadır.

Şirketlerin karlılık oranının zamana göre etkisi gölge değişken yardımıyla tahmin edildiğinde sabit terimin modelde olması istendiğinden 2018-2021 yıllarına ait gölge değişkenli modelde pandemi öncesi 2018 yılı için karlılık oranı istatistiksel olarak artarken, 2019 yılı için karlılık oranında düşüş gözlenmiş ve istatistiksel olarak anlamsızdır. Pandemi döneminin ilk yılında karlılık oranı %1 anlam düzeyinde istatistiksel olarak artmıştır. 2021 yılı için karlılık oranı %1 anlamlılık düzeyinde, pandeminin ilk yılına göre artmıştır.

Türkiye Sigorta Birliğinin faaliyet raporuna göre; Covid-19 salgınıyla risk algısının yükselmesi ve salgının bilinirliğinin artmasıyla birlikte sağlık sigortası branşında 2020 yılına göre 2021 yılında sigortalı sayısında, teknik karında, hasar/prim oranında, prim üretiminde ve pazar paylarındaki artışların salgın sonucu bireylerin sigorta yaptırma eğilimlerindeki artışlardan kaynaklandığı sonucuna varılabilir (TSB-R, 2021).

Bu çalışma ile elde edilen sonuçlar; pandemi öncesi ve pandemi dönemini kapsayan 2017-2021 yılları arasında 15 sigorta şirketinin verileri kullanılarak elde edildiğinden, sigorta şirketlerinin tamamı için genelleştirilemeye de pandemi gibi olağanüstü durumlar meydana geldiğinde sigorta şirketlerinin karlılık oranını etkileyen faktörlerin belirlenmesi amacı ile kullanılabilir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Covid-19 pandemisi pek çok sektörde olduğu gibi sigortacılık alanında da ani ve beklenmedik bir şok yarattı. Pandemi, pek çok sektörde ekonomik kayıplara sebep olurken özellikle sağlık sigortasında meydana gelen değişimlerin şirketlerin finansal performansı üzerindeki etkisinin araştırıldığı bu çalışmada hayat dışı poliçe sayısı ve sigorta kaldırma oranına ek olarak sağlık sigortasında gerçekleşen hasar prim oranı, net kazanılmış primler, net gerçekleşen hasarlar, pazar payı ve zamanın etkisinin araştırıldığı gölge değişkenli tesadüfi etkili dirençli panel veri analizi ele alınmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre şirketlerin karlılık oranı üzerinde, sigorta kaldırma oranı, sağlık sigortası hasar prim oranı, net kazanılmış primler, net gerçekleşen hasarlar ile yılların istatistiksel olarak önemli olduğu test edilmiştir. Şirketlerin en yüksek karlılık oranı 2020 yılında, en düşük karlılık oranı ise 2018 yılında olduğu gözlemlenmiştir.

Covid-19 pandemisinin ilk yılında sigorta şirketlerinin karlılık oranında artış olmakla birlikte finansal krizler nedeniyle tüm alanda maliyetlerin artması ile sigorta şirketlerinin karlılık oranlarının bu durumdan etkilenmesi kaçınılmazdır. Sigorta sektörü karlılık oranlarını artırabilmek için pandemi ile değişen koşullara bağlı olarak tüketicilerin ihtiyaçlarını karşılayacak ürünler geliştirmeli ve sigorta yaptırma oranını artıracak düzenlemeler yapmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akel, V., Torun, T., & Aksoy, B. (2016). Türkiye’de hayat dışı sigortacılık sektöründe kârlılık, sermaye yapısı ve yoğunlaşma ilişkisine yönelik ampirik bir uygulama. *International Journal of Finance & Banking Studies*, 5(5), 1–15.
- Akgül, Y. (2020). Şirket büyüklüğünün aktif karlılığı üzerindeki etkisi: Türk sigortacılık sektöründen kanıtlar. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(39), 993-1006.
- Akgül, Y., Çamlıbel, F., & Çamlıbel, S. (2021). Hayat dışı sigorta sektöründe kârı etkileyen firma içi faktörlerin incelenmesi: Bulanık hedef programlama örneği. *Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 332–355.
- Akotey, J. O., Sackey, F. G., Amoah, L., & Manso, R. F. (2013). The financial performance of life insurance companies in Ghana. *The Journal of Risk Finance*, 14(3), 286–302.
- Altan, İ. & Yıldırım, M. (2019). Sigorta sektörünün finansal performansının entropi ağırlıklandırılmış TOPSIS yöntemiyle analizi ve değerlendirilmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 345–358. <https://doi.org/10.15869/itobiad.463395>
- Atukalp, M. Esra.(2021) Küresel Kovid-19 salgınının Türkiye sağlık sigortası sektörüne etkisi. *The Journal of International Scientific Researches*, 6(3), 316–322.

- Babuna, P., Yang, X., Gylilbag, A., Awudi, D. A., Ngmenbelle, D., & Bian, D. (2020). The impact of Covid-19 on the insurance industry. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(16), 5766.
- Badi H. Baltagi. *Econometric Analysis of Panel Data*. 3. bs, Chichester, John Wiley & Sons Ltd, 2005, s. 1.
- Baltagi, Badi H. *Econometric Analysis of Panel Data*. John Wiley, New York, 304s, 2001.
- Baltagi, B. H., & P. X. Wu (1999). Unequally spaced panel data regressions with AR(1) disturbances. *Econometric Theory*, 15, 814–823.
- Bawa, S.K. & S. Chattha (2013). Financial performance of life insurers in indian insurance industry. *Pacific Business Review International*, 6(5), 44–52.
- Bhargava, A., Franzini, L., & Narendranathan, W. (1982). Serial correlation and the fixed effects model. *The Review of Economic Studies*, 49(4), 533–549.
- Boydak, A. B. (2020). Türkiye’de uygulanan genel sağlık sigortasının salgın hastalıklar karşısında önemi. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (150), 179–196.
- Bülbül, S. & Köse, A. (2016). Türk sigorta sektörünün PROMETHEE yöntemi ile finansal performans analizi. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 38(1), 187–210. <https://doi.org/10.14780/iibd.29194>
- Charumathi, B. (2012). *On the determinants of profitability of indian life insurers – An empirical study*. Proceedings of the World Congress on Engineering, July 4–6, London, UK.
- Çalışkan, Z. (2009). OECD ülkelerinde sağlık harcamaları: Panel veri analizi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (34), 117–137.
- Çetin, M., & Ecevit, E. (2010.) Sağlık harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi OECD ülkeleri üzerine bir panel regresyon analizi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 11(2), 166–182.
- George G. Judge v.d. *Theory and practice of econometrics*. 2. bs, ABD, John Wiley & Sons Ltd, 1984, s. 515.
- Farrell, D., Ganong, P., Greig, F., Liebeskind, M., Noel, P., & Vavra, J. Consumption effects of unemployment insurance during the Covid-19 pandemic, Available at SSRN 3654274, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3654274>
- Friedman, M. (1937). The use of ranks to avoid the assumption of normality implicit in the analysis of variance. *Journal of the American Statistical Association*, 32(200), 675–701.
- Hausman, J. A. (1978). Specification tests in econometrics. *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, 1251–1271.
- Karaaslan, A., & Yildiz, F. (2011). Telekomünikasyon sektöründe regülasyon ve özelleştirmenin etkileri: OECD ülkeleri üzerine ampirik bir çalışma. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(2), 1–21.
- Meral, H. (2021). Covid-19 Türk sigorta sektörünü nasıl etkiledi?, *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(3), 443–458.
- Orhaner, E. (2017). Sağlık harcamalarının finansmanında özel sağlık sigortalarının rolü. *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*, 3(3), 398–412.
- Öner Kaya, E. , & Kaya, B. (2015). Türkiye’de hayat sigortası şirketlerinin finansal performansını belirleyen firmaya özgü faktörler: Panel veri analizi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 7(12), 93–111.
- Perçin, S. & Sönmez, Ö. (2018). Bütünleşik Entropi Ağırlık ve TOPSIS Yöntemleri Kullanılarak Türk sigorta şirketlerinin performansının ölçülmesi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 565–582.
- Selahattin, K. O. Ç., Şenol, Z., & Çevik, M. (2018). Türkiye’de faaliyette bulunan sigorta şirketlerinin finansal performans analizi: 2006-2015. *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*, 4(1), 25–38.
- Tatoğlu, F. (2013). *Panel veri ekonometrisi*, İkinci Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
- Tatoğlu F. (2013-1). *İleri panel veri analizi*, İkinci Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
- Tsai, H., Huang, B. & Wang, A. S. (2008). Combining ANP and TOPSIS concepts for evaluation the performance of property-liability insurance companies. *Journal of Social Sciences*, 4(1), 56–61. doi:10.3844/jssp.2008.56.61.
- Wang, Y., Zhang, D., Wang, X., & Fu, Q. (2020). How does COVID-19 affect China’s insurance market?. *Emerging Markets Finance and Trade*, 56(10), 2350–2362.
- Wooldridge, J. M. (2003). Econometric analysis of cross section and panel data. *MIT press*, 58(2), 752.

- Xu, X., Zhang, L., Chen, L., & Wei, F. (2020). Does COVID-2019 have an impact on the purchase intention of commercial long-term care insurance among the elderly in China?. *In Healthcare*, 8(2), 126. Multidisciplinary Digital Publishing Institute.
- Türkiye Sigorta Birliği (TSB). 2022-a. İstatistikler, genel sigorta verileri, <https://www.tsb.org.tr/tr/istatistikler> (Erişim Tarihi: 01.06.2022).
- Türkiye Sigorta Birliği (TSB). 2022-b. İstatistikler, teknik gelir tabloları, <https://www.tsb.org.tr/tr/istatistikler> (Erişim Tarihi: 01.06.2022).
- Türkiye Sigorta Birliği (TSB). 2022-c. İstatistikler, konsolide bilançolar, <https://www.tsb.org.tr/tr/istatistikler> (Erişim Tarihi: 01.06.2022).
- Türkiye Sigorta Birliği-(TSB) 2021-d. Sigorta branşları, <https://www.tsb.org.tr/tr/istatistikler> (Erişim tarihi: 01.06.2022)
- T.C. Sağlık Bakanlığı. 2022. Türkiye Covid-19 hasta tablosu. <https://covid19.saglik.gov.tr> (Erişim Tarihi: 01.01.2022)
- Sigortacı Gazetesi. (2020). Korona virüsü kapsama alan sağlık sigortası şirketleri. <https://sigortacigazetesi.com.tr/hangi-sigorta-sirketleri-koronavirusu-saglik-sigortasi-kapsamina-aliyor/> (Erişim Tarihi: 01.06.2022).
- Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) 2014. <https://www.sgk.gov.tr> . (Erişim Tarihi: 01.02.2022)
- Türkiye Sigorta Birliği (TSB-R) 2021. 2021 Yılı_Sektör_Raporu, <https://www.tsb.org.tr/tr/announcement/2021-yili-sektor-raporu>, (Erişim Tarihi: 05.12.2022)

Etik Beyanı : Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde ÖHÜİBF Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazar(lar)ına aittir.

Teşekkür : Yayın sürecinde katkısı olan hakemlere ve editör kuruluna teşekkür ederiz.

Ethics Statement : The authors declare that ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In case of detection of a contrary situation, ÖHÜİBF Journal does not have any responsibility and all responsibility belongs to the author (s) of the study.

Acknowledgement : We thank the referees and editorial board who contributed to the publishing process.
